

Una excursió als Forts de Vilassar

Joaquim Font i Cussó

A manera d'itinerari:

«.....
A Barcelona les dames
i a Sant Adrià passa-colls.
Badalona panyes de tàpia.
A Montgat són calciners
que venen la calç a fornades.
A Tiana salta-marges.
A Masnou són palangrers
A Premià gafarrons
i a Vilassar són penja-ases.
A Mataró caps de bou
per les senyores bizarres.
.....».

(d'una antiga cançó de gent de mar). (1)

Ignoro si hi ha gaires persones que coneguin els denominats **Forts de Vilassar**, jo crec que no; de totes maneres això no és gens estrany ja que una excursió, pròpiament dita, en aquests **Forts**, és completament impossible a no ésser que ens submergíssim en el regne de Neptú, tota vegada que es tracta d'un important accident geogràfic que es troba dintre de la mar davant de Vilassar i que porta una direcció aproximada NNE-SSO.

Les roques i els farallons que formen aquesta barrera no són obstacle per a la navegació, encara que tenen una longitud de més de deu quilòmetres i una amplada

també considerable; la profunditat mitjana a què es troba de la superfície és d'unes quaranta-tres brases (uns setanta metres) però abans era un obstacle per a les barques que es dedicaven a la pesca d'arrossegament o «bou» per aquests paratges de la mar i són moltes les peces de pescar perdudes aquí en quedar arrapades en els farallons i a les roques; d'ací la seva denominació de **Forts**.

Actualment, amb mitjans de pesca més potents dels que es tenien abans, han estat més batuts que no ho eren, essent això una de les causes, segons sembla, de la disminució de la pesca en la nostra mar, ja que aquesta extensa zona servia de refugi i de lloc de pastura als peixos, al mateix temps que també els servia de lloc de cria, coses avui a penes existents a causa de les fortes batudes fetes.

Els **Forts de Vilassar** són considerats els límits de la pesca entre els denominats **Mar de Badalona** i **Mar de Mataró** i en aquesta segona localitat són coneguts amb el nom de **Barra d'En Grimau** perquè de la part oriental presenten molts pocs entrants i sortints; no poques polèmiques havia portat abans, entre els pescadors de les dues ciutats rivals, pescar més enllà dels límits respectius.

Es curiós anotar que els límits que havien

estat senyalats entre les dues mars són les «senyes» següents: «La **Mare de Déu** amb **Sant Vicens**» o sigui, dit en altres termes, el cim del **Tagamanent** amb el **Castell de Burriac**; els límits occidentals de la **Mar de Badalona** es troben davant de la **Barceloneta** i els formen encara que d'una manera més imprecisa, els **Forts de Sant Agustí** i altres roques i farallons de menor importància quant a extensió.

Per fer algunes pràctiques de les coses de mar havia decidit realitzar una excursió en barca a aquests vagament descrits **Forts de Vilassar**, «anar als Forts de Vilassar», segons expressió dels pescadors, i el dia prèviament senyalat vaig sortir de casa a les hores petites, per dirigir-me a l'estació on havíem de trobar-nos amb els pescadors per agafar tots junts el primer tren que procedent de la costa es dirigeix a Barcelona. No obstant l'hora un xic intempestiva el tren anava atapeït de viatgers —quasi sempre és igual— que es dirigien a la capital, cadascú als seus afers; en aquella hora matinerana en què hi arribàrem la ciutat estava tranquil·la i silenciosa com si fos semideserta; nosaltres vam encaminar-nos cap al port travessant el Passeig Nacional i entrant al moll de la Barceloneta, trobant de tros en tros —com a únic ésser vivent— els guardes que ens esguardaven amb ulls somnolents, els quals per la seva inexpressivitat indicaven que la nit havia transcorregut calmosa i sense incidents; després vam arribar al **Molí del Relletge** i per fi a la **Banqueta** o **Molí dels Pescadors**, la qual, en complet contrast amb la ciutat, estava molt animada i plena de bullici, no obstant ningú ens va rebre, com hauria ocorregut anys enrera, cantant

«Pescadors de Badalona
que veniu menjant pinyons
.....» (2)

amb to si és no és burleta i tothom estava per la seva tasca.

Les barques, agrupades com estaven, am les primeres lluïssors de l'alba semblaven un bosc d'arbres secs i sense ramatge; les xarxes que tota la nit havien estat penjades dels pals eren arriades d'una

a una i les dotacions de les «barques d'arrossegament» es preparaven per sortir a pescar; anaven arribant les «barques de llum» que havien estat pescant tota la nit i es creuaven per les cobertes, els pescadors que anaven a sortir que portaven les caixes de gel o bé els ormeigs, amb els quals la vetlla anterior havien arribat massa tard i abans de tornar a la tasca de la pesca traginaven les paneres del peix al lloc de la subhasta; també nosaltres vam haver de creuar per les cobertes d'algunes barques abans d'arribar a la nostra, un quillat de línies fines que porta el nom de **Carlos**.

Una vegada totes les coses foren aparellades i el motor estigué en marxa, posàrem proa a la bocana del port; un vaixell que estava atracat en un moll llunyà, que tenia totes les llums enceses, semblava, amb la penombra que encara regnava, quelcom fantasmagòric; el far de Montjuïc amb la seva llum rotatòria assenyalava una meta als viatgers de la mar i la farola del Llobregat brillava llunyana entre les bromes.

A la sortida del port férem proa a Llevant i a poca estona ja ens trobàvem davant del Poble Nou deixant enrera, a la nostra dreta les àncores que jeuen allà des de la Guerra de la Independència, perdudes per l'esquadra francesa a causa de la seva fuga provocada —diuen els pescadors— per un temporal imprevist que els va obligar a tallar les amarres, i que porten ara noms tant pintorescos com són: **La Nau Cremada**, **La Pahissa**, **La Lluïsa**, **El Gànguïl**, **Gràcia amb Sant Pere**, **Mas Ram**, **l'Hort d'En Marcus**, **El tinent d'En Cobes** (que fou arrossegada fa uns anys i ara es troba a cent dinou brases) **Paris**, **Futaire** i algunes altres, totes elles de trenta a trenta-cinc brases de fons.

Mentre la barca feia camí, els remitgers s'afanyaven a repassar la xarxa, cosint les malles que tenia trencades; posaven els ploms, a les cames de l'art, per graduar el seu pes, les boles de fusta, una a cada cama, perquè la «tressa» no es clavi en el fang i les ampolles de vidre, també una a cada cama, per la mateixa finalitat,

Roca Llarga

Rocas Aguadas

Purg-Petits

Rocas de Puig de Gall

isens

eu Puits de Gell

Fons Aguda

Primer

Ruas da La Grossa

Alcala Maria

Bailet

Rocas del Ballet

Free del Fall

Freunden Gottes

Forts

Vilasa
Rocas

Vilasa
Rocas Puig Degall

Mayola

Fons Mare de Deu

En San Vicens

Orga

Rocas de can Pellisso

Reane

CANTON

deixant-ho tot a punt per a calar quan fos el moment oportú.

Ja els nuvolets de l'horitzó es tenyien de colors vius i les bromes que ocultaven la costa poc a poc anaven diluint-se, presagiant la sortida del sol.

Ens dirigíem al **Freu del Valetó** a tota marxa, aquest freu es troba entre el que podríem dir-ne les estribacions dels **Forts de**

Vilassar i quan divisàrem les senyes que es precisen i que són, segons els termes dels pescadors, **La Primera** pel **Pitero**, la peça de l'art fou tirada a l'aigua, començant l'arrossegament, a marxa més lenta, així que la peça tocà el fons.

El patró es posà a governar el timó vigilant les senyes per no desviar-se del Freu i els remitgers aprofitaren el moment per a descansar, els uns anant-se'n a dormir al camarot i els altres fent petar la xerrada amb qualsevol tema que els vingui a tomb, la pipa als llavis, o el cigarret de paper, que són companys quasi inseparables dels pescadors.

La mola airosa d'un transatlàntic italià va passar, camí de Barcelona, molt a frec nostre, escortat per dofins que anaven fent salts davant de la seva proa; l'espectacle era atraient i jo el mirava absort quan un dels remitgers em digué:

«Els veus com salten? Els dofins són els reis de la mar; són llestos, són astuts; cap peix no els guanya i es podrien comptar a dotzenes les seves fetes; no fa molt, un dofí es posava cada dia, a cosa de les set del matí, fent guarda prop de la boia del Masnou i allà s'estava una bona estona; no sabem què vigilava però el cas és que cada dia estava allà de guarda, i un dia va deixar de comparèixer i ja no s'ha vist més».

«No obstant —l'interrompé un altre remitger— amb tot i ésser tant llest el dofí va fer una aposta i la va perdre; va apostar amb l'esparrall a qui correria més i van senyalar una meta; es van posar a córrer i el dofí, que quasi volava, aviat va perdre de vista a l'esparrall; corre que correràs, el dofí tot satisfet ja es creia que

l'aposta era seva i en arribar aprop de la meta va cridar mofeta: On ets esparralló? I l'esparrall, que astut, més que ell, en començar la carrera s'havia aferrat a l'aleta dorsal del seu contrincant i així havien fet tot el viatge junts, va fer un bot i plantant-se-li al davant, des de la meta va contestar: Què mana el meu senyor?». (3)

«Saps una cosa del dofí? —em deia el primer— si n'agafes un i el puges a coberta es queda arraulit en un recó i es posa a plorar com una criatura».

«Això és cert» —contestaren els altres. De fet no és pas únicament el dofí que té la seva veu semblant a la veu humana; segons explica R. M. Lockney en el seu article «The lives of the seals» (4) també els gemecs de les foques semblen plors humans.

Transcorria el temps i el sol ja senyorejaven per l'espai, mentre la barca anava fent camí lleugera tot gronxant-nos, quan un avió comercial va roncar, cel amunt; el seu soroll va despertar, sens dubte, records llunyans mig oblidats i en Mariano, un home de faccions acusades i caràcter jovial, gadità de naixement, fou pregat de contar la seva odissea, quan en temps de la guerra la barca on ell anava fou atacada per un avió i ell després d'allegar que no li agrada parlar dels fets propis, ens descrigué una tràgica història, una de tantes tragèdies de la mar, molt impressionant.

Quedàrem silenciosos una estona mentre fumàvem una cigarreta, tot mirant les senyes d'en terra i quan anàvem a reprendre la conversa el patró, a plena veu, va cridar a tothom perquè acudís ràpid, tota vegada que havíem «arrapat» en un faralló imprevist; a les seves ordres el motorista féu marxa enrera, després fou posada en marxa la «maquinilla» començant a enrotllar-se el cable, a continuació pujaren les portes («les esportes», com diuen ells) que quedaren subjectades a popa, seguint les maietes que foren enrotllades sobre la coberta i per fi el sac que després d'una maniobra,

el férem saltar a coberta. Els peixos saltaven bellugadissos, quan els abocàrem, mentre els pops enganxaven les ventoses de les seves cames on millor els venia, per fugir d'esquilllentes.

L'art havia sofert poc dany amb l'enganxada; només unes quantes malles trencades que van ésser cosides ràpidament i de nou fou tirada la peça a l'aigua començant altra vegada l'arrossegament.

Mentre es feia el vol, es va seleccionar el peix i col·locant-lo en coves i rentant-lo per baixar-lo després a la nevera, un compartiment en el centre de la barca, llençant per la borda els guissots, estrelles i altres coses no aprofitables que havien estat pescades junt amb el peix, motivant això que dotzenes d'aus marines es congreguessin entorn de la nostra barca en busca d'un mos entre les desferres per a nodrir-se.

Acabada la tasca hi hagué una estona de lleure que cadascún aprofità com millor li plagué; el patró va cridar-me i em digué: «Ara fixa't en aquestes senyes», i assenyalant cap a ponent afegí: «Les cases de Montgat per la capella de llevant; estem a l'indret on de tant en tant en treiem àmfores agafades amb l'art; és on creiem els pescadors que hi existeix una ciutat submergida; una vegada —continua— vaig agafar set àmfores d'un plegat i una altra barca en una altra ocasió en va treure tres d'un cop; d'una a una n'hèem tretes bastantes i es veu que estaven en posició inclinada ja que segons la direcció en què es fa la passada hi ha més o menys probabilitats d'agafar-ne». (5)

Sens dubte es tracta d'una galera romana però la creença en una ciutat que jeu en el fons de la mar és molt estejà entre els pescadors badalonins i inclús n'expliquen la possible causa del seu enfonsament (6); si els pregunteu en què en funden és molt probable que us diguin que les mateixes àmfores en són una prova, però si la conversa es prolonga us parlaran d'unes pedres negroses en les quals creuen veure-hi els rastres del foc que va destruir les cases i per reforçar la hipòtesi és possible que surti a llum una altra història, la de **La**

Roca Llarga on també hi ha pedres d'aquestes negroses; me la va contar fa anys En Josep Carreras (a) Crosses i me l'han contada altres pescadors; la notícia és important i es refereix al que van contar uns bussos que van baixar en aquesta roca i de confirmar-se modificaria completament el concepte que tenim de la configuració de la nostra costa en època romana, ja que suposa l'existència d'unes illes pròximes a les nostres platges.

«A principis de segle, precisa en Pere-Joan Serra (a) «Manono», van venir dos bussos amb permís per a buscar esponja (i tal vegada coral, afegeixen altres pescadors) en la dita **Roca Llarga**, aquesta roca va des d'un xic abans de Masnou fins un xic més enllà de Vilassar paral·lela a la costa i es troba entre els **Forts de Vilassar** i la costa, a 26 brases de fons (43 metres); com sigui que els bussos no trobaven l'indret que buscaven, varen venir a Badalona per contractar pescadors locals que els orientessin i va anar amb ells el pescador anomenat «En Ropilla»; varen fer una sèrie d'immersions en la dita roca sense resultat positiu ja que aquí ni l'esponja ni el coral no s'hi crien en forma que pugui ésser remunerable la seva explotació, però si que van trobar unes magnífiques llagostes».

Com a resultat de les seves exploracions van explicar als pescadors que en la part superior de la **Roca Llarga** s'hi trobaven uns enrajolats molt estranys fets amb rajoles molt petites que formaven dibuixos i quadrats i afirmaren al mateix temps que el paisatge submarí en aquests indrets és meravellós.

¿Serà veritat que els peixos fan de guardians dels tresors d'uns palaus o d'unes ciutats que en temps passats existiren en la serra que avui submergida dins de la mar és coneguda per **La Roca Llarga**?

Jo considero que l'existència d'illes ací a prop en temps passats no és del tot impossible encara que les velles cròniques no en parlin, ja que els geòlegs diuen que existeix una falla pròxima i paral·lela a la nostra costa i assenyalen una sèrie

d'epicentres sísmics no llunyans i relacionats amb aquesta falla. Els submarinistes, però, tenen la paraula per a aclarir-ho. Seguirem pescant i seguirem parlant i inclús passarem dels **Forts de Vilassar** anant a pescar al **Freu dels Capets** que ja es troba a la mar de Mataró; en les eixugades no sempre tinguérem sort però a l'hora del dinar menjàrem un allioli digne d'un rei, guisat a la cuina de bord, que està situada a proa.

A mitja tarda, que ja estàvem de tornada, posàrem proa a Montjuïc arribant al port a la baixa hora i a la **Banqueta** en el moment de major bullici; les barques de llum es preparaven per sortir i les de bou anaven arribant agrupant-se estretament formant altra vegada amb els seus pals un espès bosc d'arbres d'on en penjaven els arts per a secar-se durant la nit; treguérem el peix de la nevera, els remitgers arreglaren les paneres i després les passàrem de barca en barca fins arribar a terra i les posàrem en el rodell per a la subhasta.

L'excursió havia acabat; jo vaig aprendre una munió de coses de la mar i per aquesta vegada no em vaig marejar.

3. És el conte «El Dofí i l'Esparrall», molt popular entre els pescadors; m'el va explicar en Pere-Joan Serra però aquest conte té una variant en la que es diu que l'esparrall es va amagar a l'agalla del dofí i va sortir per la boca.
4. En el «Geographical magazine», octubre del 1955.
5. Una bona part d'aquestes dades fou facilitada pel patró de la barca Jaume Ferrer.
6. Vegi's l'article que vaig publicar en el número d'agost-setembre del Butlletí del Centre Excursionista Badalona sota el títol «Las ciudades sumergidas». En resum, la creença és que es van enfonsar les muntanyes que tancaven l'estret de Gibraltar i les aigües de l'Atlàntic, en tenir el pas obert; van inundar les terres que ara formen la Mediterrània.

(del llibre: **Joaquim Font i Cussó:**
62 articles)

NOTES

1. Aquesta cançó me la va donar a conèixer En Pere-Joan Serra, a «Manono» pescador que ara té 80 anys, el qual la va aprendre quan era infant; molt popular entre els vells pescadors en ella es citen les poblacions de la costa des d'Àltafulla fins a Llançà.
2. Cançó de finals del segle passat escrita per un pescador de la Barceloneta que portava per motiu «En Xinetes». Està relacionada amb la implantació en les places de vendre, de les parades de peix, que en un principi eren gratuïtes i regides per les esposes dels patrons. Aquestes parades eren anomenades «El Marmany». D'aquesta cançó no n'he pogut recollir tota la lletra. Les notícies me les ha facilitades En Josepet Ribes, pescador de 79 anys.